

DE LEVENSSOMSTANDIGHEDEN VAN DEN ZEEHOND (*PHOCA VITULINA* L.) IN NEDERLAND.

Afschaffing van de premie en reglementeering van de jacht gevraagd.

(De tusschen haakjes geplaatste cijfers in den tekst verwijzen
naar de literatuurlijst aan het slot van het artikel).

(Vervolg van blz. 119).

III. DE SCHADE EN HET PREMIESTELSEL.¹⁾

Reeds in de eerste helft van de 19e eeuw betaalde de Staat een premie voor elken gedooden zeehond. Deze premie, die bij Kon. Besluit van Augs. 1823 was ingesteld, werd met Januari 1852 weer opgeheven. VAN BEMMEL (6) vermeldt hoe dientengevolge omstreeks 1861/1862 de zeehonden in de Zuiderzee zoo sterk waren toegenomen, dat zij afbreuk deden aan de visscherij.

In 1898 kwamen andermaal ernstige klachten uit de Zuiderzee, waar de zeehonden de staande haringnetten vernielden. De wetenschappelijke adviseur in visscherijzaken, wijlen Dr. HOEK, ging Maart 1898 persoonlijk op informatie uit en kwam tot de slotsom, dat het niet te bewijzen viel, dat de schade, die de zeehonden er in den laatsten tijd aanrichtten, zooveel grooter was dan in andere jaren, doch dat den visschers die schade in dit voorjaar meer was opgevallen, door de bijzonder slechte vangsten (er kwam veel te weinig haring).

In hetzelfde jaar werd het College voor de Zeevisscherijen door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid geraadpleegd over de vraag, of inderdaad van schadelijkheid van de zeehonden voor onze visscherijen in die mate bleek, dat het nemen van maatregelen tot beperking van het aantal dier zoogdieren wenschelijk moest worden geacht, en zoo ja, op welke wijze in dezen ware op te treden.

Een sub-commissie werd ingesteld, welke in hoofdzaak rapport had uit te brengen over de al of niet gegrondheid van de klachten, dat de zeehonden groot nadeel toebrachten:

- 1e. aan de zalmvisscherij;
- 2e. aan de visscherij op de Zuiderzee, om
- 3e. de vraag te bespreken of maatregelen tot beperking dier zoogdieren genomen dienden te worden, en zoo ja, welke.

In een uitvoerig rapport kwam genoemde sub-commissie tot de volgende conclusiën:

- 1e. De schade door de zeehonden aan de zalmvisscherij veroorzaakt, is niet groot²⁾.
- 2e. Zeehonden zijn groote vischdieven; zij verslinden groote hoeveelheden haring, bot en ansjovis.
- 3e. Toch zouden maatregelen, die eene algemeene verdelging der zeehonden tengevolge zouden kunnen hebben, niet gerechtvaardigd zijn.
- 4e. Wél echter is het wenschelijk, dat de „Staat van Urk”, eene zandplaat bij het eiland van dezen naam, die een geliefkoosd verblijf is van die lastige gasten, daarvan zooveel mogelijk gezuiverd wordt, waartoe aanschaffing van een net van bepaalde samenstelling wordt aangeraden³⁾.

¹⁾ In dit hoofdstuk zijn de zinsneden uit de verschillende visscherijrapporten zooveel mogelijk onveranderd overgenomen.

²⁾ Van 1883—1897 kwamen te Kralingsche Veer 62284 gebeten zalmen aan de markt, zijnde 6 % van den geheelen aanvoer. De mindere waarde bedroeg f 3.— per stuk, zoodat de schade f 12.456 per jaar bedroeg, of ruim 1 % van de totale jaarlijksche opbrengst ad f 900.000.

Bovendien bleek dat de verwondingen der zalmen onmogelijk alleen aan de zeehonden geweten konden worden. Op zee, buiten de hoofden van den Nieuwen Waterweg, werden gebeten zalmen gevangen en zalmen wier verwondingen in zee reeds genezen waren, waaruit blijkt, dat er behalve de zeehond, ook nog andere gevaarlijke vijanden van den zalm voorkomen. (cf. Verslag van den Staat der Ned. Zeevisscherijen over 1899, pp. 8—15).

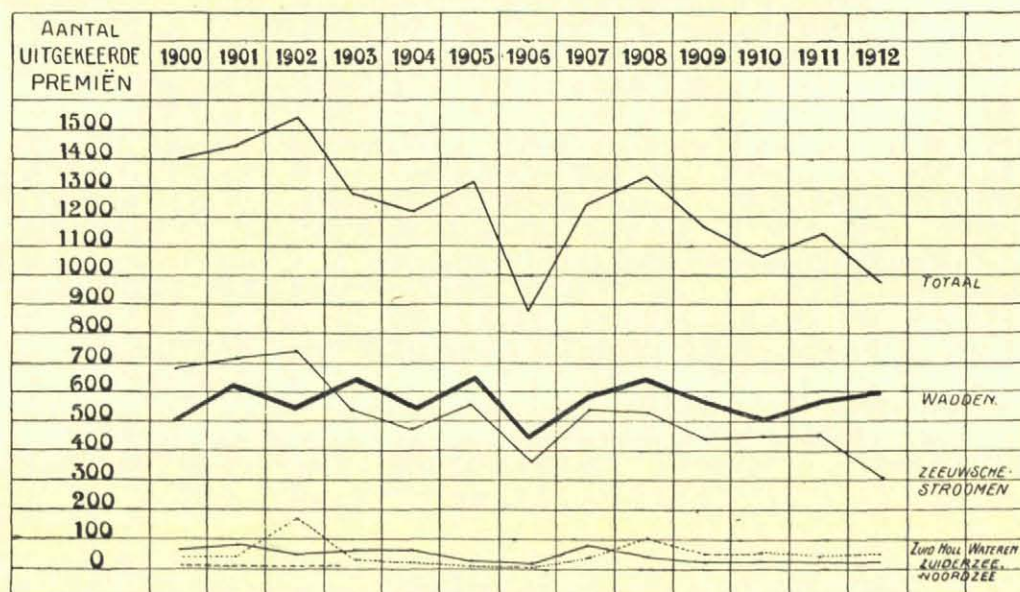
³⁾ Het is ons niet gebleken, dat het aantal zeehonden in de Zuiderzee elk jaar, omdat geen jacht op hen gemaakt wordt, onrustbarend is toegenomen. Behalve op den „Staat van Urk” zijn er in de Zuiderzee — en verder reiken onze nasporingen niet — geen zandplaten, waar de zeehonden komen rusten en waar de wijfjes ook nu en dan haar jongen werpen. (Voor den „Staat van Urk” wordt opgegeven, dat er 50 à 60 (misschien meer) zeehonden komen rusten).

Zoolang het geoorloofd is met de ankerkuil te visschen, waardoor duizenden van vischjes vermoord worden,

Het College echter, ofschoon van oordeel, dat de klachten der visschers over de zeehondenschade niet van overdrijving waren vrij te pleiten, meende wat verder te moeten gaan dan de sub-commissie had voorgesteld. Men achtte meer algemeene maatregelen ter bestrijding van de visch-etende zeehonden wel wenschelijk en prees daarom, onder zeker voorbehoud, de invoering van een premiestelsel aan, benevens, speciaal voor Urk, de aanschaffing van het bovenbedoelde net.

Dit laatste denkbeeld werd door de Regeering niet overgenomen. Wel echter werd bij Kon. Besluit van 21 Mei 1900, No. 91, het aanbevolen premiestelsel ingevoerd, volgens hetwelk voor elken binnen het watergebied des Rijks gedooden en bij de bevoegde autoriteit getoonden zeehond van het mannelijk geslacht f 2.50, en van het vrouwelijk geslacht f 3 Rijkspremie wordt uitgekeerd.

In 1914, nadat het premiestelsel gedurende ruim 13 jaren in werking was, stelde men

Overzicht van het aantal uitbetaalde premien in de jaren 1900—1912. (Overgenomen uit het Verslag van de verrichtingen van het College voor de Visscherijen, 1914, p. 93).

een onderzoek in naar de resultaten [Verslag v. d. verrichtingen v. h. College voor de Visscherijen in het jaar 1914, pp. 91—105 (Volledige tekst: pp. 117—131)]:

„De werking gaf niet tot bijzondere opmerkingen aanleiding. Alleen trok het de aandacht, dat de Zuiderzee, vanwaar indertijd in hoofdzaak de klachten gekomen waren, blijkens de bovenstaande grafische voorstelling zoo povertjes gerepresenteerd was, en dat speciaal te Urk gemiddeld niet meer dan 9 of 10 zeehonden per jaar waren getoond.

Vraagt men of het premiestelsel belangrijke resultaten heeft gehad, dan kan met bovenstaande grafische statistiek aan de hand, die vraag niet bevestigend beantwoord worden.

Het aantal personen die van de jacht op de zeehonden meer bepaald hun bedrijf maken, is stationnair gebleven, en men moet wel aannemen, dat zij zich met ongeveer denzelfden ijver op dat bedrijf zijn blijven toeleggen.

Dat er in de laatste 12 jaren gemiddeld 1200 zeehonden per jaar gedood zijn, beteekent

mogen wij zeker niet adviseeren den zeehond te vuur en te zwaard te gaan verdelgen. (cf. Verslag van den Staat der Ned. Zeevisscherijen over 1899, pp. 8—15).

Tegenwoordig is de ankerkuilvisscherij zoo gereglementeerd, dat zij een minimum schade berokkent aan de andere visscherijen. Daarom leze men voor „met de ankerkuil te visschen" liever „op onze kust het z.g.n. puf te visschen", een bedrijf waarbij honderdduizenden van jonge vischjes vernield worden. (Dr. H. C. REDEKE in litt. 1928).

DE LEVENSSOMSTANDIGHEDEN VAN DEN ZEEHOND IN NEDERLAND. 151

toch in ieder geval, dat het aantal van die echte vischdieven jaarlijks met 1200 is verminderd en wij bovendien voor de strooptochten van hun verdere nakomelingschap zijn gevrijwaard. Of dat getal 1200 relatief, d.i. in vergelijking met het totale aantal zeehonden, iets te beteekenen heeft, kan niemand verzekeren noch ontkennen".

Tot zoover het verslag van het College.

De opgaven over het aantal uitbetaalde premiën in 1913, 1915-1920, 1923 en 1927 geef ik hieronder in tabelvorm weer. Men ziet eruit, dat, vergeleken met het tijdvak 1900-1912, het aantal per jaar gedooide zeehonden duidelijk is verminderd. Dit stemt temeer tot nadenken, daar er in de oorlogsjaren en door militairen en door de eilanders zelf ijverig op deze dieren gejaagd is.

Tabel I.

Aantal uitbetaalde premiën.	Zuiderzee.	Zeeuwsche stroomen.	Z.-Hollandsche wateren.	Wadden.	Op de Noordzee.	Totaal.
1913	—	—	—	—	—	1021
1914	—	—	—	—	—	—
1915	28	331	103	534	—	996
1916	16	375	66	622	—	1079
1917	24	313	43	741	2	1123
1918	19	286	56	589 of 689 ¹⁾	—	950 of 1050 ¹⁾
1919	28	258	44	588	1	919
1920	11	198	46	603	—	858
1921	—	—	—	—	—	—
1922	—	—	—	—	—	—
1923	—	—	—	—	—	833
1924	} geen premiën toegekend.					—
1925						—
1926						—
1927	—	—	—	—	—	1087

Waarschijnlijk is in 1921 wederom een iets grooter aantal exemplaren gedood, zooals de opgaven in Tabel II doen vermoeden. Het totaal aantal uitgekeerde premiën in 1921 en 1922 kon ik niet te weten komen. Tabel II laat tevens zien van welke kustplaatsen uit het meest op de zeehonden gejaagd wordt.

Bij Kon. Besluit van 29 December 1914 werd het premiestelsel gewijzigd en met ingang van 1 Januari 1915 is de premie voor beide sexen op f 3 vastgesteld. De vangst met behulp van ijzeren pennen²⁾, die bij Terschelling eenigen tijd werd toegepast, is als te barbaarsch bij afzonderlijke verordening verboden.

Tenslotte is met 1 Januari 1924 het premiestelsel afgeschaft³⁾.

¹⁾ Voor de Wadden trof ik 2 uiteenlopende opgaven aan.

²⁾ Deze vangwijze is buitengewoon wreed, naar een robbenjager van Terschelling mij uit eigen beweging mededeelde. Zij bestaat hierin, dat men tijdens laag water op de ligplaats van een groep zeehonden een aantal pennen stevig in den grond verankert. Deze pennen zijn kromgebogen en met hun scherpe punten naar de landzijde gericht. Met vloed zwemmen de zeehonden over de pennen heen om gedurende de volgende eb hooger op de zandplaat te gaan liggen slapen. Zoodra nu echter de pennen weer droog vallen, drijven de jagers de dieren in paniek te water, waarbij meerdere aan de pennen blijven hangen, andere met opengereten lichamen nog weten te ontkomen.

Ook ALLEN (1, p. 529) en MILLAIS (35, p. 324) vermelden deze vangmethode.

³⁾ Typeerend is, dat reeds op 6 Augustus 1924 (de vijfjes zeehond gaat 9 à 11 maanden drachtig) het Kamerlid, de heer BRAAT, zich tot den Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw wendde met het verzoek de premie weer in te stellen, daar de zeehonden sterk toenamen. Dit verzoek werd niet ingewilligd. Het antwoord van den Minister van 2 September 1924 wijst er terecht op, dat er moeilijk nu reeds van een sterke vergroting van het aantal dieren sprake kan zijn. (Staatscourant, Bijblad, Handelingen der Tweede Kamer, 1923-1924, Aanhangsel II, p. 207).

Tabel II.

Overzicht van de personen die meer dan 10 zeehonden hebben aangeboden.

Naam.	Woonplaats.	Aantal zeehonden.	
		1920	1921
A. DEN BRABER.	St. Philipsland	29	60
J. BRANDS	Warffum . . .	—	15
C. DAALDER	Oost op Texel	40	—
J. v. D. HOEVEN	Hellevoetsluis	22	13
A. VAN HURCK	Philippine . .	13	—
M. v. D. KLOOSTER AZN.	Burgh	26	66
C. v. D. KLOOSTER . . .	Burgh	44	20
M. v. D. KLOOSTER MZN.	Burgh	32	—
G. v. D. KOOY	Cocksdoorp . .	—	14
J. KUIPER	Rottumeroog .	—	16
A. F. MINNEBOO	Veere	17	21
J. K. SPITS	Terschelling .	105	135
P. SPOEL	Veere	—	19
S. TEERLING	Nes (Ameland)	30	150
M. TOXOPEUS	Rottumeroog .	—	23
JACOB VISSER	Oostmahorn .	43	20
J. Tj. VISSER	Zoutkamp . .	19	12
M. VISSER	Wierum . . .	—	57
L. VOGEL	Eenrum . . .	16	15
In 1920 door 13 personen totaal . . .		436	
In 1921 door 16 personen totaal			656

Tenslotte is de handelswaarde van den gedooden zeehond een factor, die onze aandacht vraagt. Zij bedroeg in het jaar 1919, toen de prijzen voor de verschillende van den zeehond afkomstige producten al terugliepen, nog ongeveer f 15. 10 à 11 flesschen traan à f 1 en f 4 voor de huid (67, 1919, p. 28). METZELAAR (34) geeft op, dat in 1921 de prijs van de huid, indien verkoopbaar, varieerde van f 0.45 tot f 3.50, al naar de qualiteit.

Thans vertegenwoordigt een volwassen zeehond een waarde van ongeveer f 4 à f 6: 10 à 11 flesschen traan à f 0.21 (Terschelling) of f 0.40 (Burghsluis) en f 1.50 à f 2.50 voor de huid. Een jong brengt minder op 1).

Een samenvatting van het bovenstaande doet ons het volgende zien:

10. De invoering van het premiestelsel in het jaar 1900 is min of meer voorbarig geweest, aangezien de klachten van de zalmvisserij overdreven waren en er nooit een uitgebreid onderzoek is ingesteld naar de *talrijkheid* en de *leefwijze* van onze zeehonden.

Had men op Urk werkelijk schade van beteekenis ondervonden, dan was er met meer ijver op de zeehonden aldaar jacht gemaakt. De afsluiting van de Zuiderzee zal bovendien aan zeehondenschade bij Urk wel spoedig een einde maken. Daarmede zal ook de rechtstreeksche schade vrijwel geheel verdwijnen, want z.g.n. „staand want” (verticale netten,

1) De ontvangen opgaven over de traanhoeveelheid loopen sterk uiteen, hetgeen begrijpelijk is, daar b.v. de mannetjes gedurende den paartijd en de wijfjes gedurende de lactatieperiode hun speeklaag verliezen. Van Terschelling ontving ik bericht, dat een oude zeehond 7 à 9 liter traan levert, volgens een andere opgave een goede 10 à 11, bij uitzondering 15—25 liter. Een jong van één jaar oud 3 à 4 liter. Voor Schouwen gaf men op 10 à 30 K.G. BREHM (12, p. 614) vermeldt 12—18, SCHÄFF (51, p. 275) 15—20 liter. Een goede 10 à 12 liter mag men voor een *volwassen* zeehond dus zeker als norm aannemen.

Eenzoo zijn haarrui en beschadiging van invloed op den prijs van de huid.

DE LEVENSONOMSTANDIGHEDEN VAN DEN ZEEHOND IN NEDERLAND. 153

waarin de visch blijft steken) vindt men hoofdzakelijk in de kom der Zuiderzee en niet op de Waddenzee. Haringfuiken komen ook benoorden den geprojecteerden afsluitdijk voor, o.a. bij Helder en Harlingen.

20. De botvisserij op de Zeeuwsche stroomen heeft niet de verwachte opleving ondergaan (De Ned. Jager, Vol. XXVIII, No. 48, 1923, p. 756), hoewel het aantal zeehonden daar belangrijk is afgenomen (cf. Tabel I).

30. Ruim de helft van het aantal zeehonden wordt gedood op de Waddenzee, vanwaar geen ernstige klachten binnen kwamen.

40. Te oordeelen naar het aantal uitbetaalde premiën, is de zeehondenbevolking in de nederlandsche wateren sedert 1900 met circa 25 0/0 verminderd.

Hier kan nog aan worden toegevoegd:

50. Het jaarlijks aan premiën uitbetaalde bedrag wordt nutteloos uitgegeven, daar er ook zonder het premiestelsel en door jacht liefhebbers en door beroepsjagers reeds voldoende jacht op de zeehonden wordt gemaakt, zoodat een sterke toename niet te verwachten is.

binnen kwamen.

naar het aantal uitbetaalde premiën, is de zeehondenbevolking in de nederlandsche wateren sedert 1900 met circa 25 0/0 verminderd.

vonden toegevoegd:

an premiën uitbetaalde bedrag wordt nutteloos uitgegeven, daar er ook zonder het premiestelsel en door jacht liefhebbers en door beroepsjagers reeds voldoende jacht op de zeehonden wordt gemaakt, zoodat een sterke toename niet te verwachten is.

G. A. BROUWER.

geen ernstige klachten

40. Te oordeelen naar het aantal uitbetaalde premiën, is de zeehondenbevolking in de nederlandsche wateren sedert 1900 met circa 25 0/0 verminderd.

Hier kan nog aan worden toegevoegd:

50. Het jaarlijks aan premiën uitbetaalde bedrag wordt nutteloos uitgegeven, daar er ook zonder het premiestelsel en door jacht liefhebbers en door beroepsjagers reeds voldoende jacht op de zeehonden wordt gemaakt, zoodat een sterke toename niet te verwachten is.

doende jacht op de zeehonden wordt gemaakt, zoodat een sterke toename niet te verwachten is.

ons land, zoodat zonder vorm van proces een hogere diersoort kan worden vervolgd. (Wordt vervolgd).

AN DEN ONDERWIJZER.

n, wel onbekend zijn, dat nu er o.a. in dit opzicht veranderd is, dat het examen, waardoor hij zijn hoogste algemeene bevoegdheid verkrijgt, dat voor de plant- en dierkunde van het eerste en tweede examenprogramma. Het eerste examenprogramma: kennis van de beginselen der plant- en dierkunde, die kennis van den bouw en de levenswijze der dieren en van de eenvoudigste natuurkundige verschijnselen en van de eenvoudigste natuurkundige verschijnselen.

er schoolhygiëne." Het tweede examenprogramma: kennis van de aardrijkskunde, geschiedenis, natuurkunde, wiskunde, en de kennis van de beginselen der plant- en dierkunde, die kennis van den bouw en de levenswijze der dieren en van de eenvoudigste natuurkundige verschijnselen en van de eenvoudigste natuurkundige verschijnselen.

nderwijzer. Het derde examenprogramma: kennis van de aardrijkskunde, geschiedenis, natuurkunde, wiskunde, en de kennis van de beginselen der plant- en dierkunde, die kennis van den bouw en de levenswijze der dieren en van de eenvoudigste natuurkundige verschijnselen en van de eenvoudigste natuurkundige verschijnselen.

staande uit de H.H. Prof. Dr. J. J. van der Waerden, Prof. Dr. A. J. Kluyver,

DE PLANT- EN DIERKUNDE BIJ DE OPLEIDING VAN DEN ONDERWIJZER.

Het zal aan de meesten, niet geheel der zake kundig, bekend zijn, dat het examen, waardoor hij zijn hoogste algemeene bevoegdheid verkrijgt, dat voor de plant- en dierkunde van het eerste en tweede examenprogramma. Het eerste examenprogramma: kennis van de beginselen der plant- en dierkunde, die kennis van den bouw en de levenswijze der dieren en van de eenvoudigste natuurkundige verschijnselen en van de eenvoudigste natuurkundige verschijnselen.

Waar dus andere vakken (Nederlandsch, paedagogiek, geschiedenis, natuurkunde, wiskunde, en de kennis van de beginselen der plant- en dierkunde, die kennis van den bouw en de levenswijze der dieren en van de eenvoudigste natuurkundige verschijnselen en van de eenvoudigste natuurkundige verschijnselen.) ook bij de studie voor de hoofddiact worden onderhouden en uitgebreid, is dat met de plant- en dierkunde niet het geval en de kennis van de beginselen der plant- en dierkunde niet het geval en de kennis van den bouw en de levenswijze der dieren en van de eenvoudigste natuurkundige verschijnselen en van de eenvoudigste natuurkundige verschijnselen.

Het lag voor de hand, deze verandering, waardoor de levensstaak voorbereidende onderwijzer minstens twee jaren in de genoemde vakken besteden zou, als een achteruitgang der opleiding te beschouwen. In de praktijk is het anders. De betrokken kringen der opleiding zelf schijnt daarop — weinig of geen reactie gevolgd te zijn; des te meer voldoende aan degenen, die overtuigd zijn van de beteekenis der biologie in ons vaderland, die het zich tot taak rekent, als wetenschap, en als leervak te bevorderen, heeft gemeend, van de biologische opleiding van den volksonderwijzer in ons land, zoodat zonder vorm van proces een hogere diersoort kan worden vervolgd. (Wordt vervolgd).

Daarbij voorgelicht door een Commissie van advies, bestaande uit de H.H. Prof. Dr. J. J. van der Waerden, Prof. Dr. A. J. Kluyver,